

Costa Rica

Per Josep Manchado

Platja Osa

Quan sentim parlar de Costa Rica a tots ens ve al cap un país natural, ple de selves i volcans, sense exèrcit, ple de parcs nacionals i espais protegits, ple d'aus, moltes aus, tantes com un total de 935 espècies, que són l'avifauna observada alguna vegada al país. I, a més de tot això, té el gran avantatge de ser un lloc segur, on els turistes tenen tot el que necessiten per gaudir d'un gran viatge, des de seguretat fins a tots els serveis pensats per al viatger.

Això és cert, tot això és Costa Rica, però també és molt més que aquesta part tan coneguda. Existeix una altra Costa Rica: un país amb grans regions on el turisme no hi arriba, on les carreteres no estan asfaltades, on no hi ha ponts per a creuar els rius i on encara viuen milers de persones en unes condicions de pobresa que ens sorprendran, ja que no és el que transmet la imatge oficial d'un país tan "occidentalitzat" com Costa Rica.

De fet, tot i ser petit, el país és molt més que la zona de muntanya i volcans, que els complexos turístics del Pacífic i els "lodges" i cabanyes de luxe a Monteverde o Corcovado, que els "tours" guiats per a veure el quetzal o rèptils nocturns, que els trens i les passarel·les per sobre de l'atapeït sostre de la selva o les visites als parcs nacionals més po-

pulars. Costa Rica és també un paradís per descobrir, un paradís que només trobarem si ens sortim de les rutes més turístiques i conegudes.

Si optem per aquesta segona opció, hem de tenir molt clar que descobrir, recórrer i viure aquesta altra Costa Rica significa sortir de la zona de "confort", organització i seguretat que ens ofereixen les zones més desenvolupades, occidentalitzades i turístiques. Així i tot, el meu consell és que val molt la pena.

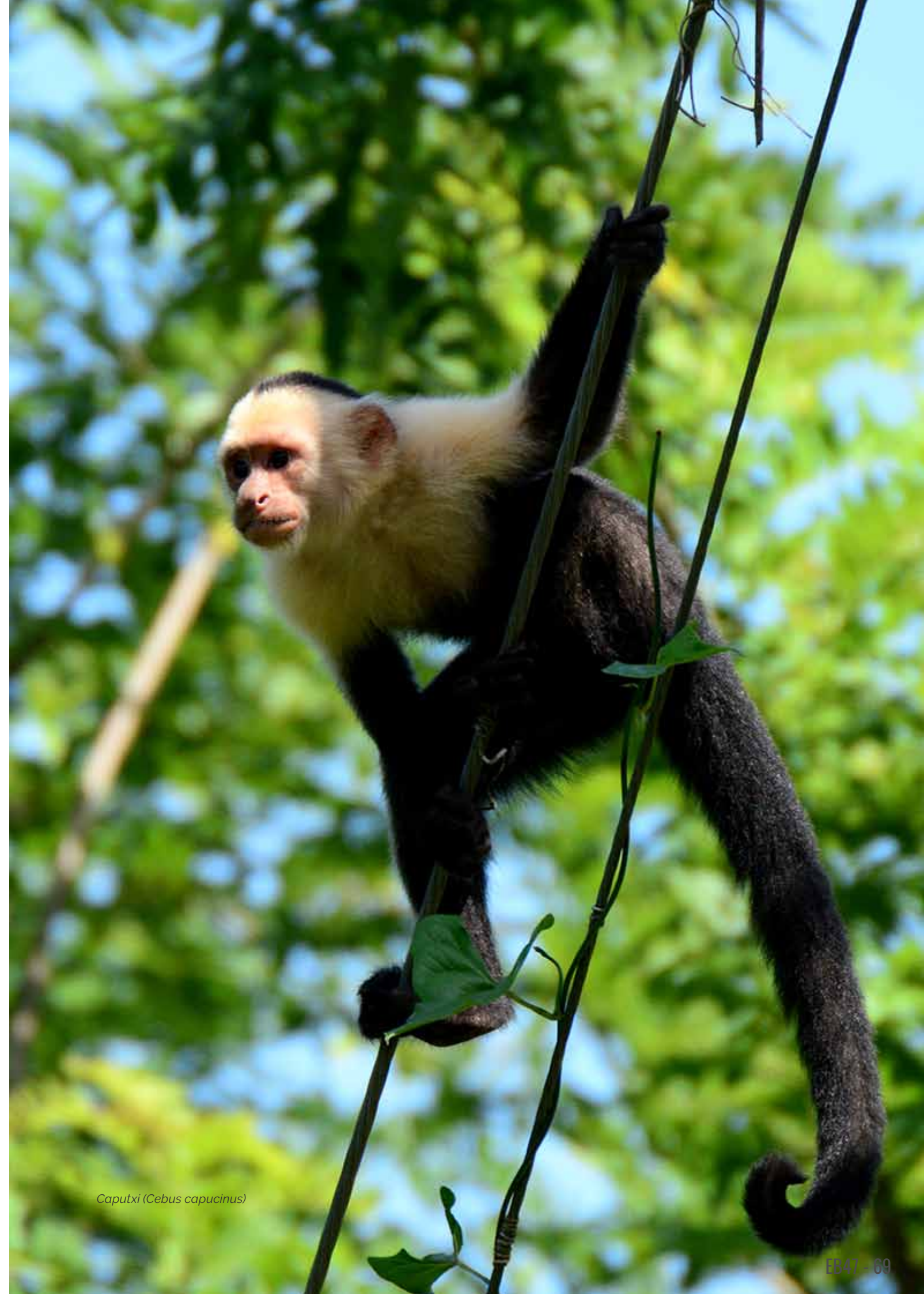
Evidentment, no cal dir que tot i que a Costa Rica hi ha un molt bon servei de transport públic que arriba fins als racons més insospitats (algun dia després de 80 kms per pistes de terra rodejades de selves trobàvem una aturada de bus i gent que l'esperava); tot i aquest sistema públic, l'única manera de conèixer "l'altra" Costa Rica és amb vehicle privat, un cotxe o furgoneta. Per dormir, en general no tindrem problemes, perquè com que el país és petit, sempre estarem relativament a prop d'un lloc on sí hi ha arribat el turisme i no cal dormir a l'aventura, tot i que cal considerar que a aquestes zones no hi ha terme mig: els hotels barats són més bé dolents i els bons són molt cars.

Turisme Actiu

Una de les coses que criden l'atenció és l'enorme aprofitament que el país treu del turisme de natura, i tot i que no tinc xifres és possible que superi en nombre al turisme de sol i platja, que es concentra als complexos del Pacífic amb les seves idíl·liques platges de cocoters fins a la mar. A qualsevol racó, fins i tot a les zones més perdudes de la frontera amb Nicaragua trobarem un "guia", una barqueta, unes piragües o un 4x4 que, a canvi d'uns colones, ens durà a veure caimans o quetzals o una cascada o ens deixarà navegar dins un riu.

Aquestes activitats més organitzades es concentren principalment a les muntanyes centrals, on trobarem multitud d'agències per anar a veure rèptils nocturns, quetzals, caimans, primats, papallones; per caminar per passarel·les per damunt de la selva, podent observar la vida allà dalt. Podrem fer piragüisme, tirar-nos per una tirolina gegant, navegar en canoa, bussejar, visitar un cafetal o qualsevol altra activitat, d'això que ara diuen "turisme actiu".

Però potser encara és més sorprenent l'enorme quantitat de grans finques rurals que es gestionen pensant en aquest turisme actiu. A qualsevol de les províncies trobarem finques amb la

Caputxi (*Cebus capucinus*)

Quetzal esplèndid (*Pharomachrus mocinno*)

corresponent autorització del ministeri per organitzar tot tipus d'activitats de les ja esmentades, gairebé totes incloent l'allotjament i totes amb la participació de treballadors locals que formen part de l'organització de l'activitat.

Un país desconegut, sense turisme, pobre

El que hem de tenir clar és que just sortint dels circuits turístics, trobarem una altra Costa Rica, un altre país, més proper als seus veïnats, ple de pobresa i d'infra-habitatges, ple de camins de terra i de gent que viu als pantans i ple d'una vida que es desenvolupa al marge del visitant i que no veurem a la Costa Rica turística. El més terrible és que bona part d'aquestes zones no "turistitzades" sembla que es troben en un greu procés de transformació accelerada, on està desapareixent la vegetació natural i l'agricultura tradicional, per donar pas a immenses plantacions de pinya tropical o oli de palma.

Malgrat les seves reduïdes dimensions, el país està format per un mosaic d'ecosistemes i hàbitats molt variat, que faciliten que hi hagi una fauna tan abundant. Com ja hem dit, només en el cas dels ocells hi ha més de 900 espècies.

Sense voler fer un catàleg exhaustiu, a Costa Rica trobarem diferents entorns, com les grans zones pantanoses del nord a la frontera amb Nicaragua. Les selves baixes i les costes del Corcovado on encara és possible trobar el bosc primigeni més impressionant. La muntanya central amb un bosc humit super interessant i on durant el nostre estiu les pluges son diàries. La cadena de volcans, molts d'ells catalogats com a parcs nacionals. El Carib, amb les seves infinites plantacions de bananes, la seva pobresa i la seva població majoritàriament d'origen africà, tan diferent a la resta. L'alta muntanya amb cotes de més de 3.000 m, accessible només a la zona del Cerro de la Muerte i Dota. Les selves i serralades gairebé inaccessibles de La Amistad, al sud. El Pacífic turístic i alguns llocs (pocs) massificats pel turisme de sol i platja i potser la zona menys interessant, des del punt de vista dels aucells. I finalment, les planes seques del nord-oest, un paisatge sorprenent, que a molts moments recorda Extremadura.

En definitiva, àrees de tota casta, vegetació, relleu, pluviositat o altitud que formen un conjunt on, en una su-

perficie relativament petita, es concentra tanta quantitat d'aucells i de vida salvatge.

Com ja hem dit abans, tot i que significa perdre bona part de la seguretat i el confort que ens ofereix la zona central del país, val molt la pena visitar i perdre's, mai millor dit, per zones com els pantans de la Reserva de Vida Silvestre de Caño Negro, les selves del delta del Río San Juan, el Parque Natural de Palo Verde o la R.V.S. de Barra del Colorado, tots ells amb poquíssima pressió turística i on només trobarem locals, i on podem fer la "carretera" 245, des de Puerto Jiménez fins a Playa Carate, a la península de Corcovado, una ruta molt especial, creuant riuets i torrents sense ponts i on és fàcil observar el Zopilot reial *Sarcoramphus papa* i molts altres aucells.

Un element que no podia passar per alt a un "fronterer" com jo, era la visita a les dues fronteres de Costa Rica, la del nord amb Nicaragua i la sud amb Panamá, i és un dels temes que més poden sorprendre, ja que el contrast entre les dues fronteres és enorme: la de Nicaragua, tancada, dura, amb molta natura i molt conflictiva, i per contra, la del sud amb Panamá és oberta, permeable, on un llarg carrer és Costa Rica a una acera i Panamá a l'altre, i on vaig veure com els joves d'una escola creuaven el carrer per berenar al país veí, o com em va passar a mi mateix, posant benzina: et diuen el preu en dòlars en lloc de colones, i penses "i ara... què ha canviat?" Idò que la benzinera està a la part de Panamá i cal pagar en dòlars.

Al nord la situació és totalment diferent, i tractant-se de zones de gran valor natural, especialment al centre amb Caño Negro o a l'est amb totes les selves del Río San Juan i Tortuguero em vaig moure per zones frontereres on parell de dies i a alguna zona vaig sentir por, com a la zona de Los Chiles on em vaig topar amb un assentament d'immigrants clandestins, un poblat de fogueres i chavoles on suposo que esperaven el moment de seguir cap al sud, un lloc impressionant, furtiu i perillós, i motiu suficient per allunyar-me d'aquella frontera nord, on havia arribat després de més de 60 kms de pista de terra.

El Quetzal

El quetzal, *Pharomachrus mocinno*, és sens dubte un dels principals atractius del país i l'objectiu de tots

Lloro de corona blanca (*Pionus senilis*)

els aficionats a la natura que el visiten amb una visió "verda". La millor zona per veure quetzals és la serralada central, molt especialment la zona de Monteverde i la zona de Dota, on la densitat de quetzals és més alta i estan molt ben organitzades les sortides guiades per a veure'ls. Els preus no són barats, però si es vol observar el quetzal és la millor manera.

A les dues zones s'organitzen sortides molt matineres. La major part de la gent no són ornitòlegs sinó amants de la natura en general, que tenen entre els seus objectius, en arribar a Costa Rica, veure el quetzal. Aquest fet es nota molt, ja que és igual si apareix un picot menjaglaus (*Melanerpes formicivorus*), un gavilà gris (*Buteo plagiatus*), un milà cuaforcat (*Elanoides forficatus*) o un motmot de diadema blava (*Momotus lessonii*), per a ells és igual, i se'l miren amb indiferència sense deixar de parlar "només són aucells", i la gran majoria espera el quetzal, fins que quan arriba els ooohhh d'admiració fan que l'aucell quasi s'espanti i marxi.

Els quetzals els vaig observar a la zona de San Gerardo de Dota, ja que durant la temporada de pluges (de Sant Joan a setembre, gairebé com la temporada de festes de Menorca) sembla que abandonen la zona de Monteverde

a causa de l'enorme quantitat d'aigua que cau cada dia a la zona central del país, i es mouen cap a aquesta zona, més al recer de les contínues pluges del Carib. Així i tot cal dir que durant el viatge va ploure cada un dels 20 dies que hi vaig passar, i que la zona del Carib va quedar aïllada per les inundacions.

Aquesta regió de Dota, del Cerro de la Muerte (on és fàcil veure el Junco de los volcanes (*Junco vulcani*), del Parque Nacional los Quetzales és visita obligada. Es tracta de la zona més alta del país, visitable fàcilment en cotxe, amb bones infraestructures d'hotels i guies de muntanya i, a més del quetzal, tots els hotels i bars de la zona tenen menjadores de colibrís, que són realment impressionants i on podem veure espècies de colibrís que només es troben a aquesta zona d'alta muntanya, com el colibrí dels volcans (*Selasphorus flamula*) i el colibrí de Talamanca (*Eugenes spectabilis*) propis d'aquestes zones d'alta muntanya.

Per veure els quetzals, des de cada hotel s'organitzen grups de 8 o 10 persones amb un guia. Tots coincideixen als diferents punts on, d'acord amb la gent de la zona, ja saben que els "aguacatillos" tenen fruit i que hi van els quetzals a menjar-ne. Durant el nostre estiu, l'aguacatillo sembla que és el seu

menjar preferit, i els guies no perden la paciència quan passen les hores i no compareixen, saben que arribaran, i així és.

Per tant, per a veure quetzals, la millor zona és la vall de San Gerardo de Dota. A més, les condicions orogràfiques i de llum són aquí millors si es volen fer fotografies dels ocells, i tot i que alguns llocs d'observació front a algun "aguacatillo" accepta la visita privada per uns pocs dòlars, és millor anar amb un guia local, ja que ells saben quins són els arbres que tenen els fruits madurs i són, per tant, els arbres on els quetzals de la zona van a menjar aquells dies. Trobar un quetzal un mateix és possible, però gens fàcil.

Lloros i tucans

Els "lloros" i els tucans són un altre dels atractius més importants de l'avifauna de Costa Rica. Els dos grups estan formats per aucells grossos, plens de colors i plomes cridaneres, són renouers i en moltes ocasions es reuneixen en colònies i grups que fan que siguin molt bons de localitzar i fàcils d'observar.

Al país trobam 17 espècies de "lloros" (psitaciformes), comptant lloros

Colibri de ventre castany (*Lampornis castaneiventris*), mascle

colibri de ventre castany (*Lampornis castaneiventris*), femella

Colibri de Talamanca (*Eugenes spectabilis*), exemplar leucistic

Colibri de clatell blanc (*Florisuga mellivora*)

pròpiament dits, cotorres, pericos i guacamais i 6 espècies de tucans. Ambdós grups d'auells es troben distribuïts arreu del país, tot i que escassegen o falten a les serres més altes i moltes vegades els veurem fins i tot sense cercar-los: creuant la plaça del poble, a un carrer, a la carretera, en parelles o en grups cridaners.

Els grans guacamais vermells, guacamai roig alagroc (*Ara macao*) són auells preciosos, blaus, grocs i vermells, de llargues coes i gens tímids i els hi trobarem sobretot a les terres baixes del pacífic sud. El poble de Puerto Jiménez és probablement el millor lloc per veure'ls volant i cridant o posats als alts arbres entorn de l'aeroport. Pel que fa a l'altre guacamai, el verd, és més escàs i difícil de veure i no ho vàrem aconseguir malgrat dedicar hores els darrers dies.

Els tucans, són tots ells espectaculars, amb el seu desproporcionat bec que els hi dona un aspecte inconfusible. Tot i ser més discrets que els lloros, no són tampoc gens esquius ni silenciosos, i potser la millor zona per veure varies espècies de tucans sigui la de Puerto Viejo i l'Estación Biológica de la Selva, al centre del país.

Dels tucans és difícil destacar-ne un. Tots ells són sorprenents, des dels dos aracarís amb els seus increïbles pits grocs i vermells fins als dos tucans més grossos, el de bec castany (*Ramphastos swainsonii*) i el tucà becverdós (*Ramphastos sulfuratus*), propietaris d'uns becs enormes i acolorits amb els quals agafen fruites o altres auells de forma que ens sembla impossible.

Els colibrís

Capitol a part mereixen els colibrís, els més petits i possiblement uns dels més espectaculars, pels seus colors, el seu vol, la seva forma d'alimentar-se, la seva agressivitat a les menjadores i la gran quantitat d'espècies (hi viuen un total de 52 espècies que ocupen tots els hàbitats del país), de les quals vàrem veure i fotografiar 21, ja que com que el lloc d'observació per a la majoria són les menjadores, és relativament fàcil observar-los.

Els colibrís els podem observar a qualsevol lloc, menjant a jardins, parcs, boscos o voreres de camins, però el millor lloc per a veure'ls són sempre les menjadores que tenen molts d'establiments de tot tipus, tant públics com pri-

vats; potser si hagués de recomanar-ne uns, serien els que hi ha al Café Colibrí, a l'entrada de la Reserva del Bosque Nuboso de Monteverde, on es poden veure gran quantitat d'espècies.

Els colibrís de Costa Rica són tots espectaculars, però si n'haguéssim de destacar alguns, diríem el Colibrí insigne (*Panterpe insignis*), absolutament sorprenent pels seus colors, però sobretot perquè la seva afició principal és posar-se a prop d'una menjadora i fer fugir i expulsar, o al menys intentar-ho, als competidors que volen menjar. Quan està en repòs té uns colors entre verds i blaus, que es transformen sobtadament en una "explosió" de grocs, taronges i vermells que donen color de foc a la seva gargamella quan ataca als seus rivals.

Tot i que es fa molt difícil, el segon colibrí que podríem destacar seria el colibrí de capell blanc (*Microchera albocoronata*), petit, escàs, de costums forestals i que no acostuma menjar a les menjadores. És difícil de veure, i gairebé només es pot veure a algunes valls de la zona de Turrialba, especialment a un Lodge anomenat Rancho Naturalista, un allotjament de luxe, bastant car però amb uns jardins i terres on es poden veure multitud d'auells, i sobretot el colibrí de capell blanc, que s'acosta a menjar a uns arbustos de flors blanques que rodegen les cases; surt del bosc, durant curtes estades abans de tornar a les zones forestals properes. El lloc és car, però realment exquisit i val la pena, fins i tot per compensar els hotelets que trobarem en sortir de la zona turística.

Altres auells

Possiblement els tirànids siguin el grup d'auells que més es poden veure al llarg d'un viatge pel país. Hi ha un total de 83 espècies de tirànids (un grup semblant als nostres papamosques, però més acolorits), totes elles molt semblants, des dels més grossos, amb mides de tudó, fins als més petits de les dimensions d'un ull de bou. Són predominantment grocs i presenten màscares facials negres o fosques. Es poden veure a qualsevol altitud, clima o ecosistema, sempre posats als pals o als fils elèctrics, confiats i vigilants, aguantant la nostra presència molt més del que podríem esperar.

Durant tot el viatge, els tirànids són de presència constant. Als primers dies les frenades foren permanents, per

a veure de quina espècie es tractava, i quasi sempre eren de les 3 ó 4 més habituals, i que ja vàrem començar a conèixer a partir del tercer dia. Des de llavors, les aturades ja eren més esporàdiques, quan ja es veia clarament que l'aucell no era ni el tirà malencoliós (*Tyrannus melancholicus*) ni el tirà reial sociable (*Myiozetetes similis*), els 2 tirànids més comuns del país.

I els rapinyaires? Hi ha més de 55 espècies de rapinyaires diürns; l'espècie més desitjada per tothom és l'àguila arpia, una enorme àguila de les que sembla que només queda 1 parella les intransitables selves del sud amb la frontera amb Panamà, on si és més abundant. Nosaltres ni la vàrem intentar veure, tot i que a Monteverde si vàrem tenir la sort de veure dues de les àguiles més buscades, l'àguila ornada (*Spizaetus ornatus*) o l'enorme àguila tirana (*Spizaetus tyrannus*).

Els voltors, tant el zopilot negre (*Coragyps atratus*) com el zopilot cap

vermell (*Cathartes aura*) es veuen per tot arreu, fins i tot dintre dels pobles, a vegades formant núvols de centenars d'individus, mentre que el zopilote rey és molt més escàs i nosaltres només el vàrem veure a la zona de Corcovado.

Pel que fa als gavilans i els aligots són bastant abundants, des de l'aligot beggros (*Rupornis magnirostris*), que veurem cada dia posat prop de les carreteres, fins al Harris, el gavilà gris o milà cuaforcat (*Elanoides forficatus*) són tots habituals i fàcils de veure.

Molt més escassos són els falcons, ens va costar molt trobar el primer falcó rialler (*Herpetotheres cachinnans*) i encara més el falcó dels ratpenats (*Falco rufigularis*), sempre vigilant des de la part alta d'algun arbre.

I s'acaba l'espai i el temps i encara hauria de parlar dels trogons, absolutament espectaculars; dels motmots i les seves coes increïbles; del pájaro campana i les "campanades" audibles a qui-

lòmetres de distància; dels oriols, entre els quals destaca l'oriol de Moctezuma; de les aus marines, com el bec de tiso-ra o el rabijunco rojo; dels arners, que poden ser enormes o minúsculs; dels agrons, entre els quals destaca el bitó del sol; del jibaru o los cigüeñones; dels picots, de les tangaras, dels eufonias, dels minúsculs habitants dels sotabosc... Però no només són aucells, també es podria parlar dels mamífers, dels amfibis, de les iguanes o els caimans, de les papallones, de les aranyes, de les serps; dels volcans o dels manglars...

En definitiva, només et pots fer una idea dels valors naturals i ornitològics de Costa Rica visitant el país i perdent-te pels seus camins i aldees més aïllades.

Com es diu allà continuament: Pura Vida. •

Caracarà crestat septentrional (*Caracara cheriway*)

Milà cuaforcat (*Elanoides forficatus*)